

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA
EFECTUADA A LA PLAÇA DE SANT JOSEP (MERCAT DE LA
BOQUERIA, PARADES 145-146-147-180-181-182), BARCELONA

Data de la intervenció: 2-10 de febrer i 30 de març-6 d'abril 2008
Codi MUHBA: 028/08

Realització: ATICS S.L.
Direcció: Cristina Sayos
Mataró, 25 Novembre 2010

ÍNDEX

1. MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
2. METODOLOGIA
3. FITXA TÈCNICA
4. SITUACIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS
6. TREBALL REALITZAT
7. CONCLUSIÓ
8. BIBLIOGRAFIA
9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

ANNEX

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1. MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

La intervenció arqueològica preventiva de la qual tracta la present memòria, s'ha dut a terme arrel de la necessitat de fer la remodelació de les parades i la construcció d'un espai soterrani a les parades núm. 145-146-147-180-181-182 del Mercat de la Boqueria, a la plaça de Sant Josep de Barcelona.

L'obra és a càrrec dels propietaris de les parades 145-146-147-180-181-182.

Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic, es va creure oportuna la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament, realitzant-se un Projecte (codi MUHBA 028/08) coordinat pel Museu d'Història de Barcelona, de l'Ajuntament de Barcelona, i encarregant-se de l'execució arqueològica a l'empresa **ATICS, S.L.** La direcció tècnica ha estat assumida per l'arqueòloga **Cristina Sayos**, i ha comptat amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona.

El treball arqueològic en qüestió ha estat realitzat el dia 30 de Març de 2008.

2. METODOLOGIA

La metodologia emprada, sistemàtica i adequada s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (Harris, 1991).

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, realitzant-se plantes parcials acotades en tots els nivells físics extrets i la documentació fotogràfica pertinent.

Paral·lelament a aquesta tasca s'ha configurat la documentació planimètrica general i fotogràfica del jaciment.

En el cas de trobar-se material arqueològic es codificaria segons els següents criteris, **028** (Sigles de la intervenció arqueològica) – **08** (any del permís) – **nº de UE** (Unitat Estratigràfica) – **nº inventari** (Número de diferenciació de les peces més significatives).

3. FITXA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria)
UBICACIÓ	Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 430835 m. Y: 4581668 m. Z: 10,4 m. s. n. m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	30 març – 6 abril 2008
PROMOTOR	CARNES SARRETA S.L.
EQUIP TÈCNIC	Cristina Sayos, arqueòloga directora

4. SITUACIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA

Com ja hem dit a l'apartat anterior, la intervenció arqueològica s'ha realitzat a les parades 145-146-147-180-181-182 del Mercat de la Boqueria a la plaça Sant Josep de Barcelona.

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalana-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Aixa doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

Fins la segona meitat del s. XIX la població barcelonina es va concentrà a l'anomenat *Casc Antic*, zona amb gran tradició històrica on l'assentament de l'home es remunta fins a la mateixa prehistòria, amb un neolític cardial que es va assentar a la zona de Sant Pau del Camp; la ciutat romana es troba en el centre del casc antic i de l'època medieval i moderna molts edificis encara resten en peu.

Barcelona, va sorgir de l'expansió medieval com una ciutat que havia arribat als seus límits espacials i que es disposava a ordenar el seu teixit urbà i social.

Les muralles del s. XIII havien resguardat les *viles noves* creades fora del recinte romà i a partir del s. XV Barcelona va protegir amb un tercer tram de muralla els camps de cultiu del raval.

A l'interior del nou perfil urbà, quan la cort s'havia allunyat de les seves portes i el Mediterrani es feia petit davant el comerç atlàntic, la Barcelona consolidada va erigir la ciutat gòtica al voltant de l'estructurat centre geomètric i polític de l'actual Plaça Sant Jaume, mentre apareixia amb força la ciutat artesanal als voltants de Santa Maria del Mar que convertiria a la Barcelona de l'època en una ciutat de mercaders, navegants, comerciants i professionals. Es tractava doncs d'una ciutat participativa, corporativa i selectiva. Era la Barcelona dels gremis.

La Plaça Sant Jaume es troba al cim del *mont Tàber*, geològicament és un paleorelleu exhumat en retrocedir gradualment el "graó barceloní"; sobre aquest turó s'ubicà la ciutat romana en època d'August.

Respon a la probable ubicació de l'antic *forum* de la ciutat romana, a la intersecció entre els dos eixos de la ciutat, el *Decumanus* i el *Cardo Maximus*, aquest últim es trobava als actuals carrer de la Llibreteria i carrer del Call.

L'indret on avui trobem el mercat de la Boqueria va estar ocupat, fins la primera meitat del segle XIX, pel convent de Sant Josep de l'ordre dels carmelites descalços. De tot el complex conventual, el primer que es va construir fou l'església, entre els anys 1589 i 1593; la resta d'edificació no es va acabar fins el 1612.

Aquesta constava d'una sola nau i cinc capelles, a les quals es van afegir la capella del Santíssim cap el 1680.

El convent, de tres plantes i claustre de petites dimensions, no ocupava tot el solar del mercat actual, doncs pel costat sud encara van romandre durant molts anys diferents cases ja existents, així com l'hort de l'ordre, que es situava entre el carrer Petxina i la Rambla, i el noviciat, a tocar del carrer del Carme. La revolta anticlerical de l'any 1853 va acabar amb la vida de la comunitat carmelita de Sant Josep, doncs el convent fou incendiat. L'ajuntament va reclamar la propietat del solar, fent enderrocar les restes dels edificis que quedaven en peus l'any 1840 per tal de realitzar la plaça porticada actual, la qual fou ocupada pel mercat.

Com hem esmentat anteriorment, amb ocasió de l'enderrocament del convent de Sant Josep, l'Ajuntament decidí la construcció d'una plaça monumental porticada en el seu solar, que, comunicada amb la Rambla, a l'alçada del carrer de la Boqueria, resultava el lloc idoni per a la instal·lació del mercat. Diversos problemes incidiren, però, en la gestació del projecte (1836-1846) redactat pel mestre d'obres municipal Josep Mas i Vila, entre els quals la incertesa sobre la conveniència o no d'annexionar-hi el solar del convent de Santa Maria de Jerusalem (actual Plaça de la Gardunya). Tot i així la primera pedra es col·locà el dia de Sant Josep de 1840, però la plaça mai no arribà a completar-se ja que a partir de 1850, quan ja s'havien construït les altres ales actuals de la columnata – jònica i amb terrassa superior -, començaren les crítiques a la idea d'un mercat a l'aire lliure i l'oposició dels propietaris venedors, que exigien un recinte tancat i cobert, més d'acord amb el tipus que s'anà desenvolupant durant el segle XIX a partir de les experiències de "l'arquitectura del ferro". Amb aquest propòsit, descartada la continuació dels pòrtics, entorpidada també per l'oposició dels

propietaris afectats, l'Ajuntament aprovà el 1864 un projecte d'edificació resolt amb estructura metàl·lica de l'enginyer Miquel de Bergue que, amb algunes modificacions, fou dut a terme a principis del segle XX, ocupant tot l'espai del que hauria d'haver estat una plaça comparable, pel seu tipus, amb la Plaça Reial.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

Es va realitzar una recerca a la Biblioteca del Museu d'Història de Barcelona per saber altres intervencions per la zona i es va trobar la Memòria de la intervenció als porxos del Mercat de la Boqueria (ALCUBIERRE, D. 2002) on es documenta la localització d'una cantonada formada per 2 murs de carreus i un mur de rajola que s'abandonen els ss. XVII i XVIII; a més es van documentar dos dipòsits d'aigua de principis del segle XVIII; però no es va poder afirmar que les estructures trobades formin part del Convent de Sant Josep.

La Memòria de la intervenció arqueològica al mercat de la Boqueria (BELTRÁN DE HEREDIA, J. ; MIRÓ, C.; PUIG, F. 1995) on es va poder documentar l'evolució de l'edifici al llarg del temps; les estructures recuperades més antigues corresponen a tres murs en els quals s'ha pogut recuperar material ceràmic (s. XII), també s'han recuperat algunes monedes (s. XII); també cal remarcar la presència de material ceràmic d'època romana.

Segons la Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència al solar de les noves oficines de direcció del Mercat de Sant Josep, la Boqueria (FÀBREGAS, M; SUBIRANAS, C. 1999) es va documentar els diferents cinc períodes d'ocupació de la zona, estructurades en cinc fases estructurals totalment diferents (s. XIII – s. XX); es va destacar les estructures muràries associades a l'antic Convent de Sant Josep dels ss.XV-XVII i la presència d'estructures relacionades amb un antic habitatge de factura sòlida del segle XIII; també es van documentar dos abocadors amb material ceràmic de rebuig, fet que fa pensar en l'existència de tallers d'artesans ceramistes a la vora.

La Memòria arqueològica de la intervenció efectuada a la Plaça de Sant Josep - Mercat de la Boqueria: parcel·les 250 a 252 i 253 a 257, de Barcelona (ESPEJO, J.M.; BUSQUETS, F. 2006) documenta que les estructures es troben cobertes per un estrat format per terra i runa amb material constructiu contemporani que inclou plàstics, llaunes i vidres i retallen un segon estrat d'argiles vermelles; i que no es va trobar cap resta ceràmica.

A la Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la Rambla núm. 95 de Barcelona (NAVARRO, C. 2006) s'anomenen dues estructures trobades, una un mur en relació amb la remodelació urbanística del Convent de Sant Josep que va tenir lloc entre 1836 i 1840, i un mur d'època moderna o contemporània.

Segons la Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la plaça de Sant Josep – Mercat de la Boqueria, parades 594-595-596, Ciutat Vella, Barcelona (TRIAY, V. 2007) la intervenció no aportà dades arqueològiques rellevants; l'estratigrafia documentada es va relacionar directament amb l'actual mercat; de l'actual mercat també s'exhumaren fonaments i alguna canalització, tot plegat datable de finals del segle XIX inicis del segle XX; també es va registrar una estructura que podria pertànyer a l'antic Convent de Sant Josep, la construcció amb pedres i maons lligats amb morter de sorra i calç del mur en qüestió apunta cap a unes característiques constructives acotades entre els ss. XVI i XVII.

La Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria, parades 431-434) Barcelona. (JUAN, LL. 2008) afirma que l'estratigrafia que es va poder documentar va consistir en una seqüència formada per capes de runes de datació molt moderna i estèrils pel que fa al material arqueològic.

6. TREBALL REALITZAT

El dia 30 de Març de 2008 s'inicien els treballs per tal de dur a terme la remodelació de les parades 145-146-147-180-181-182 i la construcció d'un espai soterrani en aquestes parades del Mercat Sant Josep (La Boqueria) de Barcelona.

Segons el projecte d'obra presentat al MUHBA, es preveia l'obertura d'un espai de 6,50 metres de llargada, per 4,50 d'amplada i 3,60 de fondària.

Aquest sondeig s'ha denominat amb el núm. 100, mentre que les diferents UE documentades s'han anat numerant a partir del núm. 101, correlativament.

D'aquesta manera es va procedir a l'obertura del subsòl amb maquinària, una mixta. El primer nivell documentat (UE. 101) ha estat el paviment modern del mercat, format per rajoles blanques de 40x40x3 cm., a més de la seva preparació de formigó (UE 102), la potència de la qual oscil·lava uns 7 cm. Per sota d'aquest paviment es va documentar un nou estrat (UE 103), format per terra barrejada amb material constructiu de 2 metres de potència, i sota aquest un estrat d'argiles vermelles (UE 104) de 0,50 metres aproximadament de potència i un últim estrat d'argiles de color marró fosc (UE 105) d'un metre aproximadament; però tots els estrats varen resultar ser estèrils en tema ceràmic i d'estructures arqueològiques.

Així doncs, sense cap incidència a destacar, es van donar per acabats els treballs a que fa referència aquest informe mateix dia 30 de març de 2008.

7. CONCLUSIÓ

El resultat de la intervenció a les parades 145-146-147-180-181-182 del Mercat de Sant Josep (la Boqueria) constata la inexistència de restes arqueològiques a la zona afectada, i per tant podem parlar de resultats negatius.

L'estratigrafia que s'ha pogut documentar ha consistit en una seqüència estratigràfica formada per una capa de rajoles de 3 cm que formen el paviment del carrer i que cobreix a una capa de preparació de formigó de 7 cm. Per sota d'aquesta capa de formigó ha aparegut terra i material constructiu de 2 m de profunditat; a continuació un estrat d'argiles vermelles de 0,50 m de profunditat, i per sota d'aquest un estrat d'argila marró fosc d'un metre de profunditat.

Afirmem que no s'ha observat l'existència de cap estructura o resta arqueològica de cap mena, i tampoc s'ha trobat cap tipus de material arqueològic.

Però el fet de no rebaixar més de la cota establerta (3,60 m) fa que no es pugui descartar que hi hagi restes arqueològiques per sota d'aquesta.

8. BIBLIOGRAFIA

- **AAVV.:** *QUARHIS 2*. Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Barcelona 2006.
- **AJUNTAMENT DE BARCELONA:** *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona*.
- **ALCUBIERRE, D.:** *Memòria de la intervenció als porxos del Mercat de la Boqueria*. Barcelona 2002.
- **BELTRAN DE HEREDIA, J. .; PUIG, F.; MIRÓ, C.:** *Memòria de la intervenció arqueològica al mercat de la Boqueria*. MUHBA, Servei d'Arqueologia. Barcelona 1995.
- **CIRICI, A:** *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona 1976.
- **DDAA:** *Els Barris de Barcelona*. Volum 1. Ciutat Vella i l'Eixample. Enciclopedia Catalana. Barcelona 1999.
- **ESPEJO, J.M.; BUSQUETS, F.:** *Memòria arqueològica de la intervenció efectuada a la Plaça Sant Josep – Mercat de la Boqueria. Parades 250 a 252 i 253 a 257, de Barcelona*. Barcelona 2006.
- **FÀBREGAS, M.; SUBIRANAS, C.:** : *Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència al solar de les noves oficines de direcció del Mercat de Sant Josep, la Boqueria*. Barcelona 1999.
- **HARRIS, C.:** *Principios de estratigrafía: manual de excavación arqueológica*. Editorial Crítica. Barcelona 1991.
- **JUAN, LL.:** *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a la Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria, parades 431-434)* Barcelona. Barcelona 2008.
- **NAVARRO, C.:** *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a la Rambla núm. 95 de Barcelona*. Barcelona 2006.

Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la Plaça Sant Josep (Mercat de la Boqueria, parades 145-146-147-180-181-182), Barcelona

- **TRIAY, V.:** *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la plaça de Sant Josep – Mercat de la Boqueria, parades 594-595-596, Ciutat Vella, Barcelona. Barcelona 2007.*

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 101
JACIMENT: Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria)	Codi MUHBA: 028/08	Cronologia: S.XX	
DEFINICIÓ :	Paviment actual del carrer, a 10,4 msnm		
DESCRIPCIÓ :	Lloses de 40x40 cm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	102, 103, 104, 105	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 102	
JACIMENT: Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria)	Codi MUHBA: 028/08	Cronologia: S.XX		
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actual del carrer.			
DESCRIPCIÓ :	Preparació del formigó.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103,104, 105	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 103	
JACIMENT: Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria)	Codi MUHBA: 028/08	Cronologia: S.XX		
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Estrat format per sauló estèril (argiles i material constructiu)			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	104, 105	Es cobert per	101, 102,
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 104	
JACIMENT: Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria)	Codi MUHBA: 028/08	Cronologia: S.XX		
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Estrat format per argiles vermelles			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	105	Es cobert per	101, 102,103
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 105	
JACIMENT: Plaça de Sant Josep (Mercat de la Boqueria)		Codi MUHBA: 028/08		Cronologia: S.XX
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Estrat format per argiles marrons			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per 101, 102,103,104	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

ANNEX

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Foto 1. Espai de les parades on es realitza el rebaix

Foto 2. Màquina rebaixant

Foto 3. Sondeig ja acabat i on a mà dreta es veu l'estratigrafia

Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la Plaça Sant Josep (Mercat de la Boqueria, parades 145-146-147-180-181-182), Barcelona

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

Mercat de la Boqueria-Sant Josep

Palau de la Virreina

Santa Maria del Pi

Plaça de la Gardunya

Plaça de la Boqueria

Biblioteca de Catalunya

Metro Liceu

Plaça de